

Állásfoglalás a budapesti utcaelnevezésekről

A FŐVÁROSI TANÁCS VB ELVI HATÁROZATA

Tudományos, művészeti és egyéb testületek, budapesti lakosok évenként ezrével javasolnak új utca neveket — vagy éppen kifogásolják a javaslatokat s az erre vonatkozó határozatokat. A lakosságnak az új utca nevek iránt való érdeklődése ismét felhívja a figyelmet a tanácsok ilyen irányú előkészítő és végrehajtó munkájának a fontosságára. A tapasztalatok s az elnevezések növekvő város- és kulturpolitikai hatása a napokban új elvi állásfoglalásra készítette a fővárosi tanácsnak az elnevezések döntési jogkörével felruházott végrehajtó bizottságát.

400 új utcanév négy év alatt

A legutóbbi négy esztendőben négyszáznál is több fővárosi utca, tér, út kapott új nevet. Egyrészt azért, hogy az új lakótelepeken és a város peremlein levő névtelen vagy csupán számozott utcákon el lehessen igazodni; másrészt szükség volt a kerületben s a kerületek közötti azonos utca nevek megváltoztatására a könnyebb tájékozódás végett. E négy év alatt 57 esetben személyről neveztek el utcát, 19 esetben viszont területrendezés miatt megszüntettek vagy éppen kiterjesztettek utcaelnevezéseket.

Budapesten nem kevesebb, mint 20 utca és tér őrzi például Petőfi, 17 Kossuth, 14—14 Széchenyi, Dózsa és Jókai, 13—13 pedig Ady és Baththyány nevét, s még hosszasan sorolhatnánk a példákat. Ott, ahol nagyjaink emlékéhez éppenséggel nem méltó közterületek is viselik a személyneveket, fokozatosan felülvizsgálják, s idővel megszüntetik az azonosságokat.

Személynévhez emléktábla

Különösen sok vitára adtak és adnak alkalmat a személyekről való utcaelnevezések. E névadás indokoltságát némelyek kétségbe is vonják, arra hivatkozva, hogy tartalmi, emlékeztető jelentősége csekély, s csak helymeghatározó szerepe van, hiszen egész generációk előtt ismeretlen sok személy, aki utcanévet kapott. Mások kifogásolják, hogy eltolódtak az arányok a személyekről elnevezett utcák javára, ezért helyesebbnek vélik a kiemelkedő személyiségek emlékét intézmények elnevezésével, emléktáblákkal megörökíteni.

E vitákkal kapcsolatban a végrehajtó bizottság — a népművelési és a városrendezési szakemberekkel, a Fővárosi Levéltárral, a Budapesti Történeti Múzeummal,

a Postaigazgatósággal és más szervezetekkel egyetértésben — arra az álláspontra jutott: a kiemelkedő személyiségek érdemeinek elismerése, emlékének megőrzése utcanév formájában százados hagyomány, amiről nem szabad lemondani. Az a körülmény, hogy a fiatalabb nemzedék előtt gyakran ismeretlen a hazai munkásmozgalom, a tudomány, a művészet hajdani nagyjainak a neve, még inkább megköveteli a haladó múlt megőrzését, a személyiségeket megőrkítő utcaelnevezéseket. Az intézmények elnevezése, emléktáblák, szobrok felállítása kiegészíti az utcaelnevezéseket.

Egyhangú az állásfoglalás abban a tekintetben is, hogy kikről nevezhető el utca: a magyar tudomány, irodalom, zene, képző- és színművészet olyan kiemelkedő, haladást szolgáló személyeiről, akiknek alkotása, életműve döntő mértékben hozzájárult a hazai kultúra fejlesztéséhez, feltáráshoz, nemzetközi elismeréséhez; a magyar haladás élenjáró harcosairól, akiknek tevékenysége jelentősen hozzájárult népünk szabadságáért, felemelkedéséért folytatott évszázados küzdelmek sikeréhez; a munkásmozgalom ama kiemelkedő személyiségeiről, akiknek hazai vagy nemzetközi szerepe ezt indokolja; s végül azokról a személyiségekről, akiknek a főváros életében, történetében igen fontos szerepük volt. Határoztak arról is, hogy a személyekről már elnevezett vagy a jövőben elnevezendő utcákban mindenütt emléktábla hirdesse a névadó munkásságát, másrészt a névadónak, ahol ez feltétlenül szükséges, a teljes nevével tüntessék fel. (Ez utóbbi intézkedést indokolja, hogy — a többi között — a II. kerületi Aranka utca valójában Aranka György költő és nyelvújító, az I. kerületi Fazekas utca Fazekas Mihály, a XII. kerületi Fodor utca Fodor József orvostudós nevét őrzi, továbbá a XIII. kerületi Tisza utca sem a folyó vagy Tisza Kálmán nevével hivatott megörökíteni, hanem Tisza Antalét, a munkásmozgalom harcosát.)

Több tematikus nevet!

Talán furcsának tetszik: egy-egy új utcanévjavaslatot tengernyi töprengés előz meg, s a kerületi tanácsok, a lakosok, intézmények javaslatai közül még így is sok az elfogadhatatlan. Gyakori az ötletszerű, a keresett névajánlat, amely nem veszi figyelembe a tájékozódás igényét, az eredetiség, a nyelvhelyesség, a hagyományörzés feltételeit, vagy éppen a környékbeli lakosok zömének nem tetszését.

A végrehajtó bizottság a névadás megkönnyítésére javasolta, hogy — főképp az új lakótelepeket, építkezéseket figyelembe véve — a jövőben az úgynevezett tematikus utca nevek kerüljenek előtérbe. Ilyen tematikus névadás volt nemrég például a XVIII. kerületben, ahol a kerület fejlett textiliparára utalva Vászón, Szövet, Kelme utcát neveztek el egymás mellett. Előnye ennek a módszernek, hogy a meghatározott fogalomkörhöz kapcsolódó utcák rendszerint azonos területi egységben helyezkednek el, ilyenformán megkönnyítik az eligazodást.

Jogos a kérés: szűnjenek meg az utcanév- és számváltoztatásokkal együtt járó bosszúságok, problémák. Gyakori, hogy a névváltoztatások után hosszú hónapokig „hiánycikk” az új utcatábla, a tanácsok elmulasztják a mentők, a postai és szállítási szervek értesítését; mindez erősen zavarja az eligazodást. A fővárosi tanács vb most a kerületi tanácsok vezetőinek feladatává tette az utcanévváltoztatásokkal kapcsolatos adminisztrációs feladatok gyors végrehajtását.

Egyébként utcanév- és házszám-változás miatt már nem kötelező az újra való bejelentkezés, az illetékes hatóságok mindenütt hivatalból közlik majd az illetékes szervvel az utcarév-változást.

Fekete Gábor